

אדם לטמא בגדים, שאילו הכוונה היתה לטומאת מגע בלבד, אין צריך לומר מיטה אלא טהרות או נגיעת כלים בלבד (עפ"י רמב"ן וש"ר).

והתוס' שנשארו בתימה, נראה שקשה להם מנין שמטמאת אדם לטמא בגדים כמשכב, שמא לכך השמיענו מטה, לומר שנטמאת המטה משום משא אעפ"י שלא נגעה בה (ע' להלן נד:), וכמו שאמרו להלן ו. אי ממתניתא הו"א או אדם או בגדים.

דף ו

זרבא... לעולם שמיע ליה מתנינא, ואי ממתניתא הוה אמינא או אדם או בגדים, אבל אדם ובגדים לא, משום הכי קאמר ק"ו. אף על פי שממתניתא דאבימי שומעים אנו שמטמאה אדם ובגדים, שהרי שנו 'משכבה ומושבה כמגעה' ועל כרחק לפרש כמגע עצמה, שהרי מגעה אינו מטמא אדם ומשכבה מטמא – אעפ"כ לאו כולי עלמא שמיע להו ברייתא זו ובא רבא להשמיענו הדין אעפ"י שהוא מוכח מהברייתא (וע' חכמת בצלאל).

'הרואה דם מטמאה מעת לעת... הרואה כתם מטמאה למפרע.' יש לדקדק שבכתם מטמאה האשה למפרע אף ביותר מכדי מעת לעת, עד שעת כיבוס הבגד (כמו שכתב רש"י) או עד שעת פקידה (ערמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב ג, ו בכסף משנה).

והטעם שחמור יותר מדם, מפני שלא ידענו מתי בא הכתם, משא"כ בראיית דם אין מסתבר שכותלי בית הרחם העמידוהו הרבה (ע"ש בכס"מ בשם מהר"י קורקוס. וע"ע במובא לעיל ה. וצ"ע מדברי הרמב"ם בהל' איסורי ביאה ט, ג, שכתב גבי כתם כ"ד שעות. עפ"י סדרי טהרה קצ, עד ד"ה גס. וכן תמה על הרמב"ם בלקוטי הלכות).

'אינה מקולקלת למנינה... ואינה מונה אלא משעה שראתה.' ולא גזרו חכמים לענין זה שמא יצא הדם מאתמול – כדי שלא יהא לבו נוקפו אם יראה שאנו מקלקלים מנינה בשל חשש טומאה מאתמול (עפ"י סדרי טהרה קצא סק"ב).

'הרואה כתם מטמאה למפרע... ומטמאה את בועלה.' להלן (טו.) נחלקו אמוראים אם מטמאה למפרע אפילו לחכמים, ורבי מאיר היא שמחמיר בכתמים יותר מבדם, או הכוונה שמטמאה בועלה מכאן ולהבא [אעפ"י שמקולקלת למנינה, שכך ראו חכמים לגזור לענין זה ולא לזה, ואין להשוות גזרות חכמים זל"ז. עפ"י סדרי טהרה קצ עד].

(ע"ב) 'אילימא לאחר שנוכר דאין הלכה כר"א אלא כרבנן, בשעת הדחק היכי עביד כותיה? אלא (לאו) דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וכיון שנוכר דלאו יחיד פליג עליה אלא רבים פליגי עליה אמר כדי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק. כתב הרשב"א (בתשובה רנג, והובא בפוסקים) שבאיסור דרבנן ניתן בשעת הדחק [דהיינו במקום הפסד מרובה, כמו שאמרו להלן ט: מאי שעה"ד שני בצורת וכפרש"י כאן. ולפירוש התוס' אפילו ללא הפסד מרובה – כ"כ באגרות משה אה"ע ח"א מג] לפסוק כיחיד נגד הרבים להקל. ודעת הט"ז להקל אף בענין דאוריתא (עש"ך י"ד רמב; ט"ז רצג, ד ובנקודות הכסף. וכבר נחלקו בדבר ראשונים – ע' אור זרוע ח"ב סוכה שו; שו"ת רשב"ש תקיג).

ע"ע אגרות משה אור"ח ח"א נא, א וח"ב יח (וח"ה כד, ו) וביו"ד ח"א מג, ז וח"ג כז ובאה"ע ח"א מג וח"ד לד; שבט הלוי ח"ב סו"ס קצו וח"ח רמג; מצפה איתן שבת סד: (אבנ"ו י"ד פא; שו"ת מענה אליהו סו"ס"י לב), ובמובא ביוסף דעת ברכות כב.

ובחזון איש (שביעית כג, ד) נקט [שלא כדעת כמה אחרונים] שלא אמר הרשב"א לסמוך על היחיד בשעת הדחק אלא כשלא נאמרה הלכה כרבים [כגון כשמסתבר טעמו של היחיד, שלא נקבע בפירוש כרבים וכד'], אבל כשנאמרה הלכה – אין להקל כדעת היחיד. וכל שכן כאשר אין מחלוקת בין האחרונים אלא כגון שנחלקו בדורו של הרמב"ם והסכימו הרא"ש והר"ן לדעה אחת או שהכריע כן השו"ע והאחרונים – הרי זה כמו שנאמרה הלכה ואין לסמוך על היחיד. וכגון שביעית בזמן הזה; אין להקל משום דעת הראב"ד והר"ה כיון שכל הפוסקים חולקים עליהם.
ע"ע בענין זה בספר גט פשוט (כללים ו); שדי חמד (כללים כ, קט).

'אלא אי אמרת לקדש, קדש בימי רבי מי הוא?...' – ולא תרצו בחולין שנעשו על טהרת הקדש שהיו רגילים בה חברים – כי אין אוכלים חולין על טהרת הקודש אלא משום הרגל קדשים, ואם אין קודש למה שיאכלו חוליהן בטהרת הקודש. ומתריך **'כדאמר עולא חבריא מדכן בגלילא'** – שכיון שהיו קרובים לחורבן הבית, היו מצפים לבניינו ועדיין היו מרגילים עצמם לטהר חוליהן (עפ"י רשב"א ור"ן וריטב"א, וכן הביאו מפירוש ר"ח).

והרמב"ן כתב בתירוץ שאלה זו, שעתה הגמרא נוקטת שלא גזרו טומאת מעת לעת אלא בקודש ממש, ולא בחולין שנעשו על טהרת הקודש. ורק לפי לשנא בתרא שבסמוך שגזרו אף לתרומה, הוצרכנו לומר שגזרו גם על חולין שנעשו על טהרת הקודש (וכן דקדק בספר חכמת בצלאל מפרש"י, ע"ש).

מדברי הרמב"ן נראה שגם לאחר זמן רב מהחורבן היו נוהגים בחולין שנעשו על טהרת הקדש. אולי משום מנהג טהרה ופרישות [וכענין המובא בשלה"ק (שער האותיות סוף אות ט) אף בזמן הזה שאין לנו אפר פרה. (ע"ע בענין זה במובא בספר מנהגי ישראל ח"ב עמ' קלו ואילך)] ולא רק משום הרגל קדשים. ועתוס' להלן יב סע"ב שבא"י היו עוסקים בטהרות בימי שמואל, אבל לא בבבל (שם ע"א ד"ה מהו. וכן משמע ברמב"ן שם ד"ה והא, ע"ש. וכ"מ להלן יז. שבימי רב היו עוסקין בטהרות בא"י וכמו שכתב שם הריטב"א שהיו רובן עוסקות בטהרות. וע"ע בחזו"א דמאי ה, ז – מובא ביוס"ד חולין ו).

'הלא בדיקה היתה לי בין כל אחת ואחת' – ובתחילה לא פירשה לו הדבר, כסבורה שהוא יודע כי תמיד היתה רגילה בכך, ולכך תמהה 'והלא בדיקה היתה לי...' (עפ"י ריטב"א).

'היינו דהדרה ושיילה' – ומעמידים המעשה הראשון בתרומת לחמי תודה והמעשה השני בתרומה (ריטב"א. והשאלה היתה שמא בתרומה אפשר לטהר את האחרונה. ואולם בתורא"ש דחה זאת כי כשאמר לה בקודש כולן טהורות, למה לה לחזור ולשאול הלא בדיקה היתה לי וכו'. וצ"ל להריטב"א שכוונתה לפרש ששאלתה לא היתה אלא על האחרונה).

דף ז

'באיזה ספק אמרו בספק חלה... שלא תאמר בהוכחות שנינו כמו שני שבילין... אלא בנשען'. לכאורה נראה לפרש 'באיזה ספק אמרו' תולין, הלא כל ספק טומאה ברשות היחיד טמא ודאי וברשות הרבים טהור, ואי אתה מוצא אלא בכגון שני אנשים שהלכו בשני שבילין שאחד טהור ודאי ואחד טמא ודאי, בזה אפילו ברשות היחיד אינו ודאי טמא [כדברי התוס' בריש המסכת, שבדבר שאי אפשר להיות אמת אינו טמא אלא מספק], או בספק נשען שעיקר טומאתו מדרבנן מספק (גליונות קהלות יעקב).

ט. מה דין ספקות הטומאה במקרים דלהלן?

- א. טומאה הבאה ע"י אדם, ספק אם נגעה בכלי המונח על גבי קרקע, ספק לא נגעה.
- ב. כלי הנישא בידי אדם, ספק אם נגע בטומאה אם לאו.
- ג. היה מתעטף בטליתו וטהרות או טומאות בצדו, ספק נגע ספק לא נגע.

א. כאמור, לדברי רבי יוחנן ספק טומאה הבאה בידי אדם (בר דעת) טמא אפילו בכלי מונח על גבי קרקע כמי שיש בו דעת לישראל [אעפ"י שהאדם לא היה עסוק באותו כלי, כגון נדה היושבת על המטה או כגון נושא שרץ בידו ספק נגע בכלי המונח ע"ג קרקע ספק לא נגע].

א. מתוך דברי התוס' כפי פירוש מהר"ם, יש לשמוע שבכגון זה בספק ספקא טהור, ואינו דומה לשאר ספק טומאה שברשות היחיד שטמא אפילו בריבוי ספקות. ואולם ברמב"ן מבואר שגם בספק ספקא טמא (וע' גם במהרש"א. ע"ע בשערי הגר"ח שמואלביץ פסחים).

ב. יש אומרים שטומאה הבאה ע"י אדם ולא נודעה לו, אינה נחשבת כבאה בידי אדם (עפ"י כסף משנה הל' אבות הטומאות י"א – בדעת הרמב"ם). ויש חולקים (הראב"ד שם. ובמרכבת המשנה הקשה על הכס"מ ופירש דעת הרמב"ם בטעם אחר).

ב. כלי הנישא בידי אדם, ספק נגע בטומאה ונטמא ספק לא נגע – משמע בגמרא שהרי זה כספק בדבר שיש בו דעת לישראל שברשות היחיד טמא.

התוס' הקשו ממקום אחר ותרצו שדוקא כאן משום שהמטמא עצמו – הנדה – יש בו דעת [אבל אם הכלי המסופק לא נישא ע"י אדם, אעפ"י שהמטמא יש בו דעת לישראל – טהור, כמבואר בסוטה כט שהולכים אחר הנוגע ולא אחר המגיע], או משום שהאדם הנושא גם כן נטמא מספק, אבל באופן שהנושא לא נטמא והמטמא הוא כלי שאין בו דעת – טהור [מלבד בטומאה הבאה ע"י אדם שטמא לרבי יוחנן כנ"ל].

ג. היה מתעטף בטליתו וטהרות וטומאות בצדו או למעלה מראשו, ספק נגע ספק לא נגע – טהור. והיינו ברשות הרבים אבל ברשות היחיד טמא (כן שנה ר' הושעיא. וכן פרשו אליבא דרבי יוחנן שהחשיב כגון זה כדבר שיש בו דעת לישראל, לפי שבא ע"י אדם). ואם אי אפשר אא"כ נגע (כלומר קרוב לודאי. תוס') – טמא. רשב"ג אומר: אומרים לו שְׁנָה (לבדוק אם נוגע אם לאו) ושונה. אמרו לו: אין שונים בטהרות.

א. מפשט לשון רש"י משמע שלחכמים אין שונים בין לקולא בין לחומרא. ואילו שאר הראשונים הביאו מסוגיא להלן שלהחמיר שונים [וכן הלכה. לקוטי הלכות. ואף רש"י אינו חולק על כך לדינא – עריטב"א ועוד]. ופרשו שלרשב"ג מועילה בדיקה אפילו באופן שקרוב לודאי שנגע, אם עתה לא ישנה ולא יגע – טהור. ועל כך נחלקו חכמים.

ב. מבואר מדברי התוס' שכל ספק שהוא קרוב לודאי כגון כאן שקרוב שנגע, אפילו ברשות הרבים טמא. וע' בתורא"ש שבמקום שקרוב לטומאה יותר מלטהרה מטמאים אפילו ברשות הרבים.

דף ו

י. טומאה למפרע שבנדה, מה דינה לענין הדינים דלהלן?

- א. מנין ימי נידות וזיבות.
- ב. טומאת בועלה.
- ג. תרומה וקדשים שנגעה בהם; אכילתם ושריפתם.
- ד. חולין שנעשו על טהרת הקדש או התרומה.

א. הרוּאָה דם ונטמאת למפרע מעת לעת, אינה מקולקלת למנין ימי נידתה וזיבתה אלא מונה משעה שראתה. ראתה כתם הרידי מקולקלת למנינה [עד שתמנה שבעה עשר נקיים, שכשתראה לאחר מכן יודעת ודאי שהיא בתחילת נדתה, כמבואר בערכין ח], ואינה מונה אלא משעת ראייה. הלכך המוצאת כתם, אם תראה דם לאחר שני ימים, אינה מונה שבעה משעת מציאת הכתם אלא מיום שראתה, כי שמא הכתם לא בא מגופה (תוס').

ב. הרואה דם אינה מטמאה את בועלה למפרע (להיות טמא מספק ב'אב הטומאה' כדין בועל נדה, אבל מטמאתו טומאת ערב משום מגעה, לתלות, ק"ו ממשכב ומושב. ברייתא להלן טו. ורש"י יד. רמב"ם משכב ומושב ג,ח). רבי עקיבא אומר מטמאה.

הלכה כחכמים (רמב"ם איסור"ב ח, יג; מטמאי משכב ומושב ג,ח ועוד).

הרואה כתם – מטמאה את בועלה. [לרב ולריש לקיש, אפילו למפרע – ורבי מאיר היא שמחמיר בכתמים יותר מבדם. ולשמואל ורבי יוחנן – מכאן ולהבא. להלן טו.].

ג. הרואה דם מטמאה את הקדשים למפרע לתלות ולא לשרוף. וכן הדין ברואה כתם (בין למפרע בין מכאן ולהבא). ונחלקו שתי לשונות בדברי רב הונא אם מטמאה גם את התרומה.

הלכה כלשון אחרונה שמטמאה בין לקודש בין לתרומה (רמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב ג,ט. וע' חכמת בצלאל).

ד. חולין שנעשו על טהרת הקדש שנגעה בהם – תולין, אבל הנעשים על טהרת התרומה – אין נטמאים בטומאת מעת לעת למפרע.

א. הרמב"ן כתב להוכיח מדברי הגמרא שלפי לשון ראשונה דרב הונא, לא גזרו בטומאת מעת לעת בחולין שנעשו על טהרת הקודש. ויש חולקים (ער"ן רשב"א וריטב"א ותוס' חגיגה כה. וכן הוכיחו מהרש"א וחכמת בצלאל מהתוס' בסוגיתנו, ע"ש).

ונראה שלמ"ד חולין שנעשו על טהרת הקודש לאו כקודש דמי, אין טמאים במעת לעת שבנדה (ע' חזו"א טהרות ב,ח בפירוש דברי הר"א).

ב. אף לענין טומאת כתמים מכאן ולהבא, כתב הרמב"ם (משכב ומושב ג,ט) שאַכְּלִים ומשקים של חולין שנעשו על טהרת תרומה, אינם נטמאים. ויש סוברים שאפילו חולין רגילים מיטמאים בכתם (תוס' לעיל ג סע"א).

דפיוס ו – ז

יא. האם מותר לטמא עיסה הטבולה לחלה, קודם גילגול ולאחריו? האם חולין הטבולים לחלה דינם כחלה לענין הטומאות השונות?

אין מותר לטמא עיסה אלא קודם גילגול, וכגון שנולד בה ספק טומאה – מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, אבל משגלגלה אסור לטמאה, שחולין הטבולים לחלה כחלה הם, ואסור לגרום טומאה לחלה. כן שנינו במשנת חלה.

ואפילו ספקות שגזרו בהם טומאה לתרומה ולא לחולין [כגון זב וטהור שהיו פורקים מן החמור משא (לפרש"י משא כבד, ולפתוס' משא קל) שיש חשש הישענות והסט, לכך טימאוהו לתרומה] – אסורים בחולין הטבולים לחלה.